

[Fraenkel.]

har Familie, alle har Slægt, og dermed er Forsørgelsesopgaven løst, uhyre nemt og simpelt, i Overensstemmelse med den Samfundsorganisation, der den Gang var Mulighed for.

Gaar vi over til den næste Samfundstype, saa er det en, der er i stik Modsætning til den, jeg lige har omtalt. Det er det, man kalder Feudalsamfundet. Det hviler paa Ulighedens Lov, og alt Fælles-ejet til Jorden er opgivet. Det er altsammen blevet Privatejendom, med Høg over Høg, i almindelige Godser, Grevskaber, Hertugdømmer, Kongeriger o. s. v. o. s. v. Og medens man kan sige, at hele det Samfund, jeg før omtalte, var bygget op paa et socialt Instinkt, saa er dette Samfund bygget op paa Tvang, for saa vidt Underklassen angaar, altsaa de tidligere Frimænd, der nu er blevet hørige Bønder, og hvad Frimændene i Feudaltiden, altsaa Godsejeren, angaar, paa de forskellige Udviklingstrin, kan man heller ikke sige, at Samfundet er opbygget paa et socialt Moment, tværtimod; det er opbygget paa en asocial juridisk Kontrakt, Lenspagten.

Jorden er, som jeg siger, overalt i Privateje; den Smule Haandværk, der drives, er ufrat, og det findes enten paa Hovgaarden eller under Banrettighederne, som hører til den. Retten er en Patrimonialret, som man kalder den, det vil sige en Godsret, hvor Herremanden eller hans Repræsentant har Forsædet. Og Erhvervs livet beror paa Godsets Dyrkning, og det beror baade for Bøndernes og for Herremændenes Vedkommende paa Godsets Dyrkning, hvad det nødtørftige angaar. Hvad man vil have ud over det nødtørftige, erhverves ved Krig. Krig er simpelthen et Erhverv i alle mulige forskellige Sammenstillinger mellem disse Godser, snart A. og B. mod hinanden, snart disse to mod C. o. s. v. Det er et ganske normalt Erhverv at drive Krig.

Individualismen er i dette Samfund ført saa langt ud, som det var menneskeligt muligt. Det centrifugale Instinkt har fuldkommen fri Bane. Men selv i et saadant — jeg er ikke bange for at sige fuldstændig vildt Samfund — findes der en vis Forsørgelsespligt. Ogsaa der findes Børn, ogsaa der findes gamle, ogsaa der findes Invalider, og Spørgsmaalet er altsaa: hvordan var Forsørgelsen ordnet overfor disse, der ikke kunde forsørge sig selv?

Nogen Retsordning fandtes naturligvis ikke i dette Forhold, der fandtes ingen Retsordning paa Grundlag af, hvad vi kalder positiv Lov, altsaa saadanne Love,

som vi her laver. Der var i det hele taget meget lidt positiv Lov i hine Tider. Der var derimod noget andet, der var to Grundpiller, paa hvilke Samfundene hvilede, Autoritet og Tradition.

Autoritet vilde som Regel ikke sige andet end Magt, men i Traditionen var der gemt megen Lov, der holdt nok saa godt som Nutidens skrevne Love. Der var Ting, man kunde gøre, og der var andre Ting, man ikke kunde gøre — alt sammen i Kraft af Traditionen —, og til de sidste hørte det at lade Folk sulte, naar de ikke var i Stand til at ernære sig selv. Det forudsatte, at der overhovedet paa saadan et Gods var noget at spise, for med Datidens Mangel paa Samfærdselsmidler forekom naturligvis Hungersnød ofte; men saa delte de alle Skæbne med hinanden.

Nogen Pligt i Henhold til en skreven Lov var der altsaa ikke, men der var en faktisk Pligt. Denne Pligt kunde naturligvis brydes, den enkelte kunde bryde den, men det gik ikke rigtig godt, for dermed satte han sig udenfor den sociale Kreds, han tilhørte. Nu til Dags kan man ogsaa leve af at drive Aager, men man kan ikke samtidig være i et Millieu af anstændige Folk.

Saadan var altsaa Forholdet den Gang: den, der ikke kunde arbejde, underholdtes af Familien, og denne igen af Godset, eller havde han ingen Familie, saa underholdtes han direkte af Godset. Det er overhovedet en Misforstaaelse at tro, at Feudaltidens Forbandelse laa deri, at Bønderne i rent materiel Henseende havde det saa umaadelig daarligt. Det er naturligvis gaaet noget op og ned til de forskellige Tider, det er klart, men i mange Tider og paa mange Steder kan man ogsaa sige at de levede i et vist materielt Vellevned. Forbandelsen laa deri, at de var ufri, at de var retsløse, at de var jordløse, og at de var underkastet enhver Vilkaarlighed.

I denne Tilstand, mere eller mindre udpræget, blev jo Landbruget staaende gennem Aarhundreder, og jeg skal derfor lade det ligge og vende mig til Byerne, hvor der hurtigt, samtidig med at de kommer op, bliver indrettet et fuldstændig klart Forsørgelsesvæsen. Men forinden vil jeg bemærke, at i netop denne Periode, mellem Feudalsamfundet og det Bysamfund, jeg skal til at omtale, skyder der to Institutioner op, som i vid Grad overtager Forsørgelsespligten.

Den ene af disse Institutioner er Gilderne, den anden Kirken. Gilderne er jo Værnesamfund af fri Mænd til Beskyttelse